

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного факультету

Оксана ГОМОТЮК
«___» _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІНОТ

Святослав ПИТЕЛЬ
«___» _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Бло. проректора з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
«___» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

**з дисципліни «ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський)

галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

спеціальність – 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

освітньо-професійна програма – «Документознавство та інформаційна діяльність»

Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	3	5	42	42	5	12	79	180	5
Заочна	3	5,6	8	4	–	–	168	180	6

Тернопіль – 2023

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 10 від 23.06.2023 р.).

Робочу програму склав кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Восьний К. З.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Зав. кафедри, кандидат істор. наук, доцент Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», протокол № 1 від 30.08.2023 р.

Керівник ГЗС, доктор іст. наук, професор Оксана ГОМОТЮК

Гарант ОПП, доктор іст. наук, проф Леся БІЛОВУС

**СТРУКТУРА
РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

**1. Опис дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення
бібліотечної діяльності»**

Дисципліна «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність: 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»	Рік підготовки: <i>Денна – 3 Заочна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 5 Заочна – 5, 6</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський)	Лекції: <i>Денна – 42 год. Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 42 год. Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 180		Самостійна робота: <i>Денна – 79 год. Заочна – 168 год.</i> Тренінг, КПЗ: <i>Денна – 12 год.</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 5 год.</i>
Тижневих годин – 12, з них аудиторних – 6		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності»

2.1. Мета вивчення дисципліни: сформувати в студентів систему знань про суть та особливості інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності а також про основні складові цього процесу, функціонально-технологічну та програмно-прикладну основи роботи з документами, інформацією та клієнтими бібліотеки; виробити та розвинути у здобувачів освіти практичні навички самостійного аналізу та оцінки ефективність рівня бібліотечного менеджменту, уміння креативно підходити до розв'язання тривіальних проблем, що мають місце в системі інформаційного забезпечення.

2.2. Завдання вивчення дисципліни: надати студентам базові теоретичні знання про особливості інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності; сформувати цілісне уявлення у здобувачів освіти про модель ефективної організації основних бібліотечних процесів, проблеми та складнощі, які при цьому виникають у частині, що стосується інформаційного забезпечення та інноватики; навчити використовувати здобуті знання для розв'язання практичних проблем, що виникають в роботі сучасних бібліотек; закласти основи креативного підходу до організації роботи гібридної бібліотеки, зорієнтованої на запити різних категорій споживачів бібліотечної продукції та користувачів бібліотечних сервісів.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ФК1. Здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, розповсюдження інформації, надання її в користування в різних форматах.

ФК3. Здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань.

ФК7. Здатність впроваджувати інноваційні технології у виробництво інформаційних продуктів і послуг, підвищувати якість інформаційного обслуговування користувачів інформаційних, бібліотечних й архівних установ.

ФК11. Здатність використовувати автоматизовані інформаційнопошукові системи, організувати електронні бібліотеки та архіви

2.4. Передумови для вивчення дисципліни: «Політологія», «Історія та культура України», «Філософія», «Психологія професійної діяльності».

2.5. Результати навчання:

РН1. Знати і розуміти наукові засади організації, модернізації та впровадження новітніх технологій в інформаційній, бібліотечній та архівній діяльності.

РН4. Застосовувати у професійній діяльності технології інформаційного менеджменту, створення і підтримки функціонування електронних бібліотек та архівів, методологію вивчення та задоволення культурних та інформаційних потреб користувачів.

РН5. Узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням і використанням.

PH9. Оцінювати можливості застосування новітніх інформаційно-комп'ютерних і комунікаційних технологій для вдосконалення процесу створення інформаційних продуктів і надання інформаційних послуг.

3. Програма навчальної дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності»

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності.

Тема 1. Поняття менеджменту та його необхідність.

Предмет курсу «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності», його визначення та взаємозв'язок з іншими науками. Актуалізація проблематики інноватики та інформаційного забезпечення бібліотечної діяльності.

Методи вивчення. Загальнонаукові та специфічні методи дослідження.

Джерела вивчення і література. Наукові дослідження. Довідкова література. Ресурси Інтернету.

Обґрунтування і з'ясування суті та необхідності управлінської діяльності в суспільстві. Необхідність детального, поглибленого вивчення основ сучасного менеджменту та особливостей його практичного застосування в бібліотечній сфері.

Основні категорії сучасного бібліотечного менеджменту. Аналітичний нарис особливостей розвитку національної системи управління бібліотеками. Суть та родові ознаки організації (на прикладі бібліотеки), як об'єднаних спільною метою людей, що прикладають зусилля для її досягнення. Спільні характеристики всіх складних організацій. Поняття поділу праці в бібліотеці. Вертикальний і горизонтальний поділ праці: бібліотечний аспект і вимір. Перетворення ресурсів та залежність від зовнішнього середовища. Поняття управління і його структури.

Тема 2. Історія управлінської думки в світі: інноваційний та бібліотечний аспекти.

Історія розвитку управління як процесу цілеспрямованого керівництва людьми, аналітичний огляд процесу розвитку людської організації. Шумерська культура і внесок Шумерської цивілізації у розвиток управлінського досвіду людства: клинописні таблички, облік доходів і витрат, номи, храмова община, централізована система регулювання гідрорежиму територій. Староавілонська цивілізація і її основні досягнення. Древній Єгипет – колыска цивілізації: храми і піраміди Древнього царства, сфінкси, система землеробства у долині Нілу. Римська імперія. Древні євреї. Руська правда Ярослава Мудрого.

Розвиток бібліотечного інституту як основи інформаційного забезпечення цивілізаційного поступу суспільства. Храмові архіви і бібліотеки. Кодекс царя Хаммурапі. Александрійська бібліотека. Бібліотека Ашшурбаніпала. Бібліотека Ярослава Мудрого.

Теоретичні основи сучасного управління бібліотекою. Чотири основні підходи до теорії і практики сучасного менеджменту: підхід на основі виділення різних шкіл (школа наукового управління, класична школа (адміністративна школа), школа людських відносин і наук про поведінку людини, школа науки управління і кількісних методів в менеджменті); процесний підхід; системний підхід; ситуаційний (еклектичний) підхід. Від загальної теорії до бібліотечних практик.

Тема 3. Ділові комунікації та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності.

Поняття комунікації та її ролі як зв'язуючого елементу системи управління сучасною бібліотекою. Структура і склад інформаційного повідомлення. Загальна схема ділового комунікативного процесу.

Види комунікації: пізнавальна; експресивна; переконуюча; соціально-ритуальна; невербальна комунікація. Поняття комунікативного каналу. Основні причини порушення комунікативного процесу і напрямки поліпшення комунікації. Ключові аспекти сучасної комунікації. Інтерактивна комунікація і її роль у процесі ефективного управління сучасними бібліотеками. Технічні засоби комунікативного процесу, автоматизовані системи управління і автоматизоване робоче місце керівника бібліотеки.

Новітні канали і форми ділових комунікацій в бібліотеках.

АБІС – основні поняття, програмно-технологічна основа корпоративних бібліотечних комунікацій.

Тема 4. Управлінське рішення як елемент системи бібліотечного менеджменту.

Природа процесу прийняття управлінського рішення, його головні елементи та стадії. Рішення прийняті на особистому (побутовому) та організаційному рівнях: суть, особливості, спільні і відмінні риси. Управлінська проблема. Превентивне, оперативне та реактивне керівництво бібліотекою: суть, особливості, переваги та недоліки. Раціональне вирішення проблеми та його етапи: діагностика проблеми; формулювання обмежень і критеріїв оцінки; визначення альтернатив; оцінка альтернатив; вибір альтернатив. Додаткові чинник, що впливають на процес прийняття управлінського рішення. Методи керівництва бібліотекою (розробки управлінських рішень): економічні, адміністративно-розпорядчі, соціально-психологічні, ідеологічні. Поняття стилів керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний, інтегрований. Теорія «Х-У» Дугласа Мак Грегора, розгорнута модель Ренсіса Лайкерта. Решітка менеджера (Р. Блейк та Дж. Моутон).

Особливості та принципові відмінності рішень, що приймаються в процесі управління бібліотекою.

Теоретико-методологічні підходи до розробки управлінських рішень в умовах невизначеності (неповної визначеності) і ризику. Моделювання, як сучасний інструмент розробки управлінських рішень. Види моделей: описові, аналогові, символні. Дерево рішень та методичний аспект алгоритму його прикладної розробки і використання. Управлінське рішення в умовах ризику. Критерії Ла Пласа, оптимізму та песимізму та їх використання в умовах невизначеності при оцінці альтернативних проектів.

Тема 5. Управлінські функції: планування роботи бібліотек.

Поняття планування як інструменту бібліотечної інноватики. Вибір цілі (місії) бібліотеки. Основні вимоги до цілей сучасної бібліотеки: реальність; вимірюваність; визначеність. Оцінка та аналіз зовнішнього середовища з точки зору його потенційних перспектив та загроз щодо бібліотеки. Основи видової класифікації

планів: за мірою охоплення об'єктів планування; за предметом; за сферами функціонування; за глибиною; за термінами; з точки зору структурної організації; за черговістю; за змістом. Головні принципи планування і критерії оцінки його ефективності. Основні елементи (фази) планування. Поняття техніки планування та системи організації сучасного планування роботи бібліотеки.

Тактика, політика, правила і процедура - основні елементи механізму реалізації розробленого плану. Управління реалізацією плану та проблема контролю його виконання. Кількісне визначення ресурсів та цілей. Управління по цілях. Оцінка ходу реалізації розробленого плану.

Тема 6. Управлінські функції: організація роботи бібліотек.

Організація як процес створення внутрішньої структури бібліотеки. Делегування, відповідальність і повноваження. Основні аспекти організаційного процесу. Поняття організаційних повноважень та їх оптимальних меж. Лінійні та апаратні (штабні повноваження). Типи адміністративного апарату: консультативний; обслуговуючий; особистий. Ефективна організація розподілу повноважень. Лінійні повноваження і координація. Поняття єдиноначальності.

Вибір структури бібліотеки: реалії і можливості. Бюрократичний тип організаційної структури. Негативні характеристики бюрократії. Бюрократія як одна з основних причин виникнення тіньової економіки. Департаменталізація і її суть.

Теорія адаптивних структур. Проектні і матричні організаційні структури. Централізовані та децентралізовані організації. Основи методики визначення рівня централізованості управлінського процесу в бібліотеці.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності.

Тема 7. Управлінські функції: мотивація в системі бібліотечного менеджменту.

Зміст та еволюція явища і поняття мотивації. Первісні системи мотивації праці, їх суть, ефективність, переваги і недоліки. Сучасні теорії мотивації і трактування поняття людської потреби як ключової категорії мотиваційного процесу. Первинні та вторинні потреби людини, їх класифікація та ієрархічність. Потреба в інформації, її суть, та специфіка.

Змістовні теорії мотивації: ієрархія потреб Маслоу; теорія потреб Мак Клеlland; двофакторна модель Ф. Герцберга. Процесуальні теорії мотивації, їх суть, відмінності та основні різновидності: теорія очікування; теорія справедливості; модель Портера - Лоулера.

Галузеві та гендерні аспекти мотивації працівників бібліотек.

Тема 8. Контроль як інструмент бібліотечної інноватики.

Управлінська природа контролю як управлінської функції і його місце в рамках процесного підходу. Два основні методичні аспекти контрольної діяльності: можливість контролю; необхідність контролю. Процес контролю

бібліотечних процесів та його основні етапи. Основи видової класифікації контролю: за підконтрольним об'єктом (виробничий контроль, управління запасами, управління якістю, фінансовий контроль); за джерелами походження (зовнішній, внутрішній); за хронологічною ознакою, тобто співвідношенням у часі процесу контролю і управлінської проблеми (попередній, оперативний, поточний).

Форми, терміни та параметри контролю роботи бібліотек.

Тема 9. Прикладні аспекти інноваційної діяльності бібліотек.

Основні сфери бібліотечної інноватики. Базові елементи бібліотечної інноватики: інституційна, комунікативна, програмно-технічна, кадрова. Зміна комунікативних домінант та руйнація архаїчних бар'єрів у площині «бібліотекар - читач».

Кадрова інноватика бібліотек та її складові: пошук людей для нових рішень; мультифаховість бібліотекаря; формування та розвиток нових компетентностей.

Програмно-технічна інноватика та її складові: вибір АБІСу; пошук ресурсів забезпечення.

Наукометрія і бібліотека: нові грані, нові ролі і нетрадиційні функції бібліотеки закладів вищої освіти. Розвиток сервісності сучасних бібліотек. Інноватика бібліотечних локацій і просторів.

Вебаналітика як інструмент інноваційного бібліотечного менеджменту.

Тема 10. АБІС УФД/Бібліотека та її можливості.

Призначення і загальна характеристика АБІС. Види АБІС, їх особливості та функціональна специфіка. Система "УФД/Бібліотека", її призначення та особливості.

Функціональні можливості АБІС "УФД/Бібліотека": комплектування бібліотечного фонду (визначення потреб, замовлення літератури, оформлення надходжень, облік і аналіз фонду, списання); обробка документів (складання бібліографічного опису документа, класифікація, створення каталогів тем); бібліографія (складання аналітичних описів, підготовка бібліографічних довідок); обслуговування читачів (пошук і замовлення документів, комплектування замовлень, видача та повернення документів);

Засоби для автоматизації основних бібліотечних операцій АБІС "УФД/Бібліотека": *відбір, перегляд та друк документів* (відбір документів за заданими критеріями (темами та значеннями полів бібліографічного опису), сортування відібраних документів за вказаними критеріями в порядку зростання або зменшення значень; перегляд та друк інформації щодо відібраних документів у вигляді рядків таблиці, каталожних карток та повних бібліографічних описів; *комплектування фонду* (створення та аналіз тематико-типологічного плану комплектування фонду, аналіз відмовлень в літературі, врахування пропозицій постачальників, складання потреб в літературі, планування поповнення фонду, складання замовлень літератури у постачальників, обробка надходжень (партій літератури), списання літератури, друк

книг інвентарного та сумарного обліку, аналіз статистики комплектування бібліотечного фонду); *обробка документів* (каталогізація видань (створення бібліографічних описів документів відповідно держстандарту 7.1-84, з урахуванням стандартів USMARC та UNIMARC), створення та підтримка каталогів тем (класифікаторів, рубрикаторів, систематичних та тематичних каталогів і т.і.), визначення зв'язків документів (документ-частина, серія-елемент серії, оригінал-переклад, документ-додаток і т.і.), підтримка та використання авторитетних записів та переліків типових значень); *обслуговування читачів* (відбір примірників документів та реєстрація видачі їх читачам, реєстрація повернення документів читачами, перегляд переліків документів, виданих читачеві, які повернені, не повернені, термін повернення яких прострочено, застосування технологій штрих-кодування для ідентифікації документів та читачів).

Адаптивні можливості АБІС. Система передбачає налагодження широкого кола параметрів для пристосування "УФД/Бібліотека" до потреб конкретної бібліотеки, створення різноманітних словників та переліків з можливістю їх експорту-імпорту в форматі XML.

Можливості клієнтського сегменту АБІС "УФД/Бібліотека". Орієнтація на роботу в комп'ютерній мережі, де велика кількість користувачів одночасно працює з серверами застосувань та баз даних. Система побудована за архітектурою клієнт-сервер, базується на системах управління базами даних реляційного типу, які підтримують стандарт SQL.

Практика застосування АБІС "УФД/Бібліотека" в бібліотеці ім. Л. Каніщенка ЗУНУ.

Тема 11. Вікіпедія як інструмент бібліотечної інноватики.

Інноваційна та інформаційна еволюція бібліотечного інституту: від Гутенберга до Цукерберга. Цифрова бібліотека і її суть. Гібридна бібліотека та її особливості.

SEO-оптимізація та її суть. Маркетологічні «бонуси» SEO-оптимізації. Вікіпедійний проєкт та його SEO-переваги: прикладні аспекти.

Бібліотека і Вікіпедія: можливості і партнерство на межі. Українські бібліотеки та їх присутність у вікіпросторі. Проблеми та обмеження приступності, аналіз та оцінка ситуації.

Розміщення контенту у Вікіпедії та проблема авторського права. Копірайт та його недоліки в плані застосування в інформаційному просторі та бібліотечній справі. Ліцензії Creative Commons. Шість основних варіантів застосування ліцензії при розміщенні контенту у Вікіпедії.

Типові помилки, погані та хороші практики при розміщенні інформації у Вікіпедії.

Основні способи популяризації бібліотечного інституту: статті про бібліотеку, проєкт «Вікіситет».

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності»

денна форма навчання

	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	Самост. робота	Інд. робота	Тренінг, КПЗ	Контр. заходи
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності						
Тема 1. Поняття менеджменту та його необхідність.	2	2	7	–	6	ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 2. Історія управлінської думки в світі: інноваційний та бібліотечний аспекти	4	4	7	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 3. Ділові комунікації та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності.	4	4	7	1		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 4. Управлінське рішення як елемент системи бібліотечного менеджменту.	4	4	7	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 5. Управлінські функції: планування роботи бібліотек.	4	4	7	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 6. Управлінські функції: організація роботи бібліотек.	4	4	7	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Прикладні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності						

Тема 7. Управлінські функції: мотивація в системі бібліотечного менеджменту.	4	4	7	–	6	ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 8. Контроль як інструмент бібліотечної інноватики.	4	4	7	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 9. Прикладні аспекти інноваційної діяльності бібліотек.	4	4	7	1		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 10. АБІС УФД/Бібліотека та її можливості.	4	4	8	1		ПОТОЧ. ОПИТ.
Тема 11. Вікіпедія як інструмент бібліотечної інноватики.	4	4	8	–		ПОТОЧ. ОПИТ.
Разом	42	42	79	3	12	

заочна форма навчання

	Кількість годин					
	Лекції	Прак т. заняття	Само ст. робота	Інд. робота	Тренінг, КПЗ	Конт р. заходи
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності						
Тема 1. Поняття менеджменту та його необхідність.	–	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 2. Історія управлінської думки в світі: інноваційний та бібліотечний аспекти	–	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 3. Ділові комунікації та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності.	2	2	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 4. Управлінське рішення як елемент системи бібліотечного менеджменту.	–	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 5. Управлінські функції: планування роботи бібліотек.	–	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 6. Управлінські функції: організація роботи бібліотек.	–	–	15	–	–	ПОТОЧ .

						ОПИТ.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Прикладні аспекти інформаційного та інноваційного забезпечення бібліотечної діяльності						
Тема 7. Управлінські функції: мотивація в системі бібліотечного менеджменту.	2	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 8. Контроль як інструмент бібліотечної інноватики.	–	–	15	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 9. Прикладні аспекти інноваційної діяльності бібліотек.	2	–	16	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 10. АБІС УФД/Бібліотека та її можливості.	2	2	16	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Тема 11. Вікіпедія як інструмент бібліотечної інноватики.	–	–	16	–	–	ПОТОЧ . ОПИТ.
Разом	8	4	168	–	–	

5. Тематика практичних занять

Тема 1. Поняття менеджменту та його необхідність (2 год.).

Мета: Визначити предмет і завдання навчальної дисципліни інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності. Охарактеризувати основні функції, завдання, структуру і методи дослідження тематичних проблем курсу.

Питання для обговорення:

1. Знання, інформація та інноватика: суть і взаємозв'язки.
2. Суспільне виробництво і необхідність управління.
3. Поняття організації. Бібліотека як організація.
4. Поділ праці: бібліотечна процесуальна специфіка.
5. Поняття управління і його структури.
6. Інформація, як глобальний ресурс цивілізаційного поступу.

Тема 2. Історія управлінської думки в світі: інноваційний та бібліотечний аспекти (4 год.).

Мета: Простежити історичний аспект розвитку бібліотечного інституту та його інноваційний вплив на розвиток людської цивілізації.

Питання для обговорення:

1. Приклади ефективного управління в архаїчних цивілізаціях:
 - 1.1. Управлінський устрій Шумеру. Бібліотека Ашшурбаніпала.
 - 1.2. Древній Єгипет. Александрійська бібліотека.
 - 1.3. Управлінська традиція Вавилону. Кодекс царя Хаммурапі.
2. Чотири підходи до теорії і практики сучасного менеджменту:
 - 2.1. Підхід на основі виділення різних шкіл:
 - 2.2. Процесний підхід.
 - 2.3. Системний підхід.
 - 2.4. Еклектичний підхід.

Тема 3. Ділові комунікації та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності. (4 год.).

Мета: Визначити сутність, видові особливості та проблематику корпоративних бібліотечних комунікацій.

Питання для обговорення:

1. Поняття ділових комунікацій: бібліотечний вимір.
2. Види комунікацій та їх особливості в бібліотечному середовищі.
3. Головні причини порушення комунікацій.
4. Способи підвищення ефективності ділових комунікацій.
5. Особливості сучасних ділових бібліотечних комунікацій.

Тема 4. Управлінське рішення як елемент системи бібліотечного менеджменту (4 год.).

Мета: Визначити основні засади розробки та прийняття рішень в бібліотечних колективах з позиції інноватики.

Питання для обговорення:

1. Природа процесу прийняття рішення. Управлінське рішення – основа внутрішніх комунікацій бібліотек.
2. Раціональне вирішення проблеми і його етапи.
3. Фактори, що впливають на процес прийняття управлінських рішень.
4. Стили методи керівництва. Решітка менеджера (Решітка Блейка-Моутон).
5. Особливості управлінських рішень в архівах і бібліотеках.

Тема 5. Управлінські функції: планування роботи бібліотек (4 год.).

Мета: Проаналізувати природу та видові особливості системи планування основних бібліотечних процесів.

Питання для обговорення:

1. Планування, його суть і значення.
2. Види планування.
3. Головні принципи планування і критерії оцінки його ефективності.
4. Оцінка та аналіз зовнішнього середовища в плануванні.
5. Поняття техніки планування.
6. Головні елементи системи організації сучасного планування.

Тема 6. Управлінські функції: організація роботи бібліотек (4 год.).

Мета: Проаналізувати основні теоретико-прикладні аспекти організаційного процесу в роботі сучасної бібліотеки.

Питання для обговорення:

1. Делегування, відповідальність і повноваження.
2. Лінійні і апаратні (штабні) повноваження.
3. Ефективна організація розподілу повноважень в колективі бібліотеки.
4. Вибір структури бібліотеки: можливості, складності, перспективи.
5. Бюрократія в бібліотеці.
6. Департаменталізація. Адаптивні структури.

Тема 7. Управлінські функції: мотивація в системі бібліотечного менеджменту (4 год.).

Мета: Освоїти базові засади побудови ефективних систем мотивації продуктивної роботи персоналу бібліотек.

Питання для обговорення:

1. Зміст і еволюція поняття мотивації.
2. Змістовні теорії мотивації.
3. Процесуальні теорії мотивації.
4. Особливості систем мотивації бібліотечних установ.

Тема 8. Контроль як інструмент бібліотечної інноватики (4 год.).

Мета: Вивчити механізм застосування інструментів управлінського контролю ходу бібліотечних процесів задля підвищення якості надання інформаційних послуг.

Питання для обговорення:

1. Поняття і необхідність контролю бібліотечних процесів.
2. Процес контролю і його складові.
3. Види контролю.
4. Методи контролю.

Тема 9. Прикладні аспекти інноваційної діяльності бібліотек. (4 год.).

Мета: Проаналізувати практичний досвід роботи передових бібліотек в частині інноватики, цікавих активностей та креативних практик роботи з клієнтами.

Питання для обговорення:

1. Основні сфери бібліотечної інноватики.
2. Наукометрія і бібліотека.
3. Розвиток сервісності сучасних бібліотек.
4. Інноватика бібліотечних локацій і просторів.
5. Вебаналітика як інструмент інноваційного бібліотечного менеджменту.

Тема 10. АБІС УФД/Бібліотека та її можливості (4 год.).

Мета: Засвоїти базові функціональні можливості АБІС УФД/Бібліотека у якості засобу підвищення сервісності роботи сучасних бібліотек.

Питання для обговорення:

1. Поняття АБІС та основні види спеціалізованих бібліотечних системи.
2. АБІС «УФД/Бібліотека»: загальна характеристика.

3. Функціональні можливості АБІС «УФД/Бібліотека».
4. Засоби інтерфейсу.
5. Робота з каталогом.
6. Відбір документів.
7. Автоматизовані робочі місця та їх види.
8. Розвиток нових сервісів та робота зі звітними формами.
9. Налагодження, підтримка та супровід АБІС «УФД/Бібліотека».
10. Вебверсія АБІС «УФД/Бібліотека»

Тема 11. Вікіпедія як інструмент бібліотечної інноватики (4 год.).

Мета: Освоїти базові можливості та способи використання вікіпростору в процесі інноваційного іміджевого просування бібліотечного інституту в інформаційному середовищі.

Питання для обговорення:

1. Гібридна бібліотека і її особливості.
2. SEO-оптимізація і Вікіпедія.
3. Бібліотеки і їх присутність у Вікіпросторі.
4. Авторське право і Ліцензії Creative Commons.
5. Типові помилки про розміщенні інформації у Вікіпедії.
6. Способи популяризації бібліотек за допомогою Вікіпедії.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота, як одна із форм засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових занять час і без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента. Організація самостійної роботи вимагає особливої уваги, тому що частина питань кожної теми виноситься на самостійне опрацювання студентами, а матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на екзамен. Самостійна робота забезпечується необхідними навчально-методичними засобами (у тому числі конспектами лекцій, навчально-методичними розробками для самостійного вивчення дисципліни, періодичними виданнями). Студенти мають можливість самостійно опрацювати навчальний матеріал у бібліотеці з використанням ліцензованого АБІСу УФД/Бібліотека, навчальних кабінетів і комп'ютерних класів з використанням мережі Інтернет, а також у домашніх умовах (при отриманні відповідного пакету навчально-методичної літератури).

№ п/п	Тематика	К-ть годин
		д.ф.н./з.ф.н.
1	Поняття менеджменту та його необхідність ¹	7/15
2	Історія управлінської думки в світі: інноваційний та бібліотечний аспекти	7/15

3	Ділові комунікації та інформаційне забезпечення бібліотечної діяльності	7/15
4	Управлінське рішення як елемент системи бібліотечного менеджменту	7/15
5	Управлінські функції: планування роботи бібліотек	7/15
6	Управлінські функції: організація роботи бібліотек	7/15
7	Управлінські функції: мотивація в системі бібліотечного менеджменту	7/15
8	Контроль як інструмент бібліотечної інноватики	7/15
9	Прикладні аспекти інноваційної діяльності бібліотек	7/16
10	АБІС УФД/Бібліотека та її можливості	8/16
11	Вікіпедія як інструмент бібліотечної інноватики	8/16
Разом		79/168

7. Тренінг та комплексне практичне індивідуальне завдання

Організація та проведення тренінгу

Тренінг (training) – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання поставлених завдань в одному із видів діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train – виховувати, навчати) – комплекс вправ для пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Порядок проведення тренінгу

- a. **Вступну частину** проводять з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.
- b. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою в колективі студентів, визначенні правил у вигляді таблиць, бланків документів.
- c. **Практичну частину** реалізують шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3–5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.
- d. **Підведення підсумків.** Обговорюють результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносили на тренінгові заняття.

Тематика тренінгів:

1. Інтелектуальний квест «Екскурсія бібліотечним сайтом».
2. Інноваційна гра на тему: «Бібліотечна ревізія».

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності» самостійно виконує кожен студент на основі засвоєння програмного матеріалу. КППЗ має охоплювати всі основні теми дисципліни. Виконання КППЗ – один з обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності». КППЗ потрібно оформлювати відповідно до встановлених вимог.

КППЗ повинен містити такі розділи:

1. Титульний аркуш містить:
 - назву університету;
 - назву кафедри;
 - назву навчальної дисципліни;
 - номер академічної групи;
 - дату подання викладачеві на перевірку – день, місяць, рік.
2. **Зміст.**
3. **Вступ.** Вступ розкриває сутність, стан наукового завдання і його значення. Тут само вказують мету й завдання дослідження.
4. **Основна частина.** Розкриває наукове дослідження і відповідає обраній темі, вступу й висновкам роботи.

5. Висновки. У висновках вказують результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження.

6. Список літератури. Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків. Оформлюють у такому порядку

- використана література (у т. ч. періодична);
- література іноземними мовами;
- Інтернет джерела з обов'язковою позначкою, яка інформація міститься на цьому сайті (порталі). Неприпустиме посилання пошуків на сайти.

7. Вимоги до оформлення. Шрифт TimesNewRoman, 14, півторачний інтервал; поля: верхнє й нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм, правє – 15 мм.

Варіанти КПЗ

1. Розвиток інноваційних технологій в роботі сучасних українських бібліотек.
2. Бібліотечна дилема: від класики книгозбірні до повної віртуалізації.
3. Бібліотека закладу вищої освіти і наукометрія.
4. Інноваційні аспекти організації роботи бібліотеки ім. Л. Каніщенка ЗУНУ.
5. Криза концепції класичних бібліотек як джерело інноватики подальшого розвитку інституту книгозбірні.
6. Інноваційність в управлінні бібліотеками США.
7. Гібридна бібліотека: проблеми, бачення і перспективи.
8. Німецький досвід інноваційного розвитку бібліотек і можливості його адаптації до українських реалій.
9. Концепція «живої бібліотеки» як елемент інноваційного менеджменту в бібліотечній справі.
10. Бібліотечний менеджмент: витоки, генеза, інноваційність.
11. Місце та досвід бібліотек у процесі формування нової культури використання інтелектуального контенту.
12. Перспективи розвитку бібліотечного менеджменту в Україні.
13. Зарубіжні дослідники бібліотечного менеджменту.
14. Розвиток дистанційних сервісів сучасної бібліотеки як елементи інноваційності в її управлінні.
15. Синергія взаємодії основних стейкхолдерів бібліотеки ЗВО: бібліотекар, науковець, студент.
16. Бібліотеки в умовах пандемії: виклики, проблеми та можливості до інновацій.
17. Сервісність бібліотек в умовах світової пандемії: світовий досвід і вітчизняні реалії.
18. Українські дослідники бібліотечного менеджменту.
19. Бібліотечна інноватика: від теорії до практики.
20. Проблеми та перспективи цифровізації бібліотечних ресурсів.
21. Бібліотечний менеджмент у США та Канаді.

22. Антиплагіт і «бібліотечні рецепти» боротьби з «інтелектуальними крадіжками».
23. Бібліотечний менеджмент у Франції та Німеччині.
24. Бібліотека і концепція академічної доброчесності: точки дотику чи сфера нових можливостей.
25. Бібліотечний менеджмент у країнах СНД.
26. Інституційні репозитарії бібліотек і їх внесок у розвиток сервісності бібліотечного інституту сучасності.
27. Бібліотечний менеджмент у країнах Південної Америки.
28. Бібліотеки ім. Л. Каніщенка ЗУНУ: досвід роботи та інноватика майбутнього.
29. Бібліотечний менеджмент в європейських країнах .
30. Віртуалізація бібліотечного контенту і її тренди.
31. Бібліотечний менеджмент: зарубіжний досвід.
32. Архівний і бібліотечний менеджмент: порівняльна характеристика.
33. Віртуальний читач: інноваційна реальність чи примара.
34. Архівний і бібліотечний менеджмент: напрями співпраці.
35. Архівний та бібліотечний менеджмент: спільність і відмінність галузевих проблем.
36. Архівний і бібліотечний менеджмент: погляд у майбутнє.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Інформаційне та інноваційне забезпечення бібліотечної діяльності» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: стандартизовані тести; поточне опитування; залікове модульне тестування та опитування; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; оцінювання результатів КПЗ; студентські презентації та виступи на наукових заходах; розрахункові роботи; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; ректорська контрольна робота; комплексний іспит; екзамен; інші види індивідуальних та групових завдань.

Види роботи студента:

1. Робота на практичних заняттях

- участь в обговоренні питань;
- презентаційні виступи на заняттях;
- застосування кейс-методу;
- активна участь у ділових іграх, дебатах;
- розв'язання тестових завдань.

2. Самостійна робота:

- робота з джерелами;
- презентація результатів;
- виконання студентського проекту (КПЗ).

3. Контрольні зрізи (написання модульної роботи).

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (РКР)	Заліковий модуль 3 (тренінг, КПЗ)	Заліковий модуль 4 (екзамен)	Разом
20 %	20 %	20 %	40%	100 %
1. Усне опитування під час занять. (6 тем по 5 балів = 30 балів) 2. Письмова робота = 70 балів.	1. Усне опитування під час занять (4 теми по 10 балів = 40 балів). 2. Письмова робота = 60 балів.	1. Написання та захист КПЗ = 80 балів. 2. Виконання завдань під час тренінгу = 20 балів.	1. Тестові завдання (5 тестів по 6 балів за тест) – макс. 30 балів 2. Теоретичні питання (2 питання) – по 35 балів, макс. 70 балів.	
6–9 тиждень	14 тиждень	16–17 тиждень	за окремим розкладом	

Шкала оцінювання

<i>За шкалою ЗУНУ</i>	<i>За національною шкалою</i>	<i>За шкалою ECTS</i>
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Фліпчарт	1–11
2.	Ноутбук	1–11
3.	Проектор	1–11
4.	Пакет презентаційних матеріалів	1–11
5.	АБІС УФД/Бібліотека	9-11

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Долбенко Т. О., Горбань Ю. І. Документні ресурси бібліотек : навч. посіб. Київ. : Ліра-К, 2019. 348 с.
2. Женченко М. І. Загальна і спеціальна бібліографія : навч. посіб. Київ. : Жнець, 2019. 255 с.
3. Кияниця Є. О. Зв'язки бібліотек з громадськістю в соціокультурному просторі регіону : монографія. Київ. : Ліра-К, 2021. 180 с.
4. Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки : системно-інтеграційна взаємодія : монографія. Київ. : Ліра-К, 2020. 322 с.
5. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Концепція професійного спрямування за спеціальністю "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" : метод. посіб. К. : ЦУЛ, 2018. 102 с.
6. Палеха Ю. І., Іванова І. О., Черепуха Л. О. Бібліотечне фондознавство : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. І. Палехи. К. : Ліра-К, 2022. 276 с.
7. Палеха Ю. І., Смолівик І. В., Геращенко М. В. Стандартизація в документально-інформаційній, бібліотечній, архівній та видавничій справі : навч. посіб. Київ. : Ліра-Київ, 2021. 220 с.
8. Шаравара Т. О. Інформаційний пошук і робота з бібліотечними ресурсами : навч. посіб. Київ. : Ліра-К, 2019. 256 с.
9. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. Київ. : Кондор, 2020. 216 с.
10. Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство : навч-метод. посіб. Київ. : Кондор, 2020. 203 с.
11. Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України : навч. посіб. Київ. : Кондор, 2019. 220 с.
12. Шипота Г. Є. Бібліографічна діяльність : практикум. Київ. : Ліра-К, 2020. 176 с.
13. Вовк Н. С. Автоматизація підсистеми обслуговування читачів у системі електронної бібліотеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 2. С. 27–34.
14. Закупень Н., Швець Т. Впровадження автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи в бібліотеці коледжу. *Бібліотечний форум : історія, теорія і практика*. 2021. № 2. С. 15–16.
15. Коваль Л. Бібліотека як місце розуму й сили. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 32 (19 лют.). С. 3.
16. Коваль Т., Лопата О. Сучасні підходи щодо забезпечення інформаційної безпеки бібліотечно-інформаційної діяльності. *Бібліотечний форум : історія, теорія і практика*. 2019. № 1. С. 43–44.
17. Копанєва В. О. Бібліотека цифрової науки. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 4. С. 76–85.
18. Лисюк К. І. Я - бібліотекар. *Безпека життєдіяльності*. 2019. № 9. С. 8–13.
19. Мороз А. Майбутня бібліотека очима сучасної молоді. *Бібліотечний форум : історія, теорія і практика*. 2021. № 2. С. 6–7.
20. Рудзський Л., Тітова Н. Корпоративність, як універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії: приклади деяких практик. *Бібліотечний форум : історія, теорія і практика*. 2021. № 2. С. 12–14.
21. Соколовська Л. Інноваційні форми рекламно-інформаційної діяльності бібліотек. *Бібліотечний форум : історія, теорія і практика*. 2019. № 1. С. 20–25.
22. Стронська Н. Т. Електронна бібліотека в контексті інформаційної моделі "Українська бібліографія в особах". *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 1. С. 43–49.
23. Стронська Н. Т. Електронна бібліотека як структурна частина інформаційної моделі "Українська бібліографія в особах": постановка проблеми. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 4. С. 37–43.

24. Торчевська Н. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій як умова підвищення ефективності самостійної роботи студентів з курсу "Історія мистецтв". *Вища школа*. 2019. № 1. С. 65–73.

РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

✓ Глобальні пошукові системи: Google – домінуюча позиція в світі (70-75 % запитів в мережі Інтернет) – <http://www.google.com>; Bing (друга за популярністю у світі пошукова система) – <https://www.bing.com>; Yahoo (пошуковик-довгожитель, третій за використанням у світі) – <http://www.yahoo.com>; DuckDuckGo (набув популярність за рахунок забезпечення конфіденційності) – <https://duckduckgo.com>.

✓ Спеціалізовані пошукові системи: GlobalFileSearch – пошук файлів; Tineye – пошук зображень; PDF Search System (PDFSS) – пошук інформації в форматі PDF; LightStorage – пошук медіа-файлів.

✓ Пошук наукової інформації: Google Scholar – <https://scholar.google.com> – ефективна система пошуку наукових праць і науковців у розрізі спеціальностей, тематичних напрямів тощо; ScienceDirect – глобальна онлайн-колекція опублікованих наукових досліджень; BASE: Bielefeld Academic Search Engine – спеціалізується на пошуку наукових праць відкритого доступу; OAIster – зведений каталог метаданих на основі відкритого доступу до цифрових ресурсів; Scirus – пошукова система наукової інформації на спеціалізованих веб-сайтах; SCImago Journal & Country Rank – аналітичний моніторинг наукових показників у розрізі журналів і країн; ScientificCommons.org – платформа з вільним доступом до наукових робіт у відкритих репозитаріях; WorldWideScience.org – глобальна пошукова система наукової інформації в межах національних і міжнародних наукових баз даних.

✓ Репозитарії (ресурси у мережі, які зберігають публікації у вигляді файлів, доступних для ознайомлення і поширення): Research Papers in Economics; Kyoto University Research Information Repository; DSpace at West Ukrainian National University (репозитарій Західноукраїнського національного університету) та ін.

✓ Сайти-довідники, енциклопедії, інформація про компанії, організації: Вікіпедія (<http://wikipedia.org>); Довідник.інфо (<https://dovidnyk.info>); Офіційна Україна сьогодні (<http://dovidka.com.ua/user/>) та ін.

✓ Безкоштовні та платні ресурси з нормативно-правовою інформацією: Верховної Ради України (<http://zakon.rada.gov.ua>); ЛІГА.Закон (<http://www.ligazakon.ua/>);

✓ Офіційні сайти органів влади, політичних і громадських організацій: Верховна Рада України (<http://portal.rada.gov.ua/>); Кабінет Міністрів (<http://www.kmu.gov.ua/>); Президент України (<http://www.president.gov.ua/>) та ін.

✓ Форуми, чати, блоги тощо: Українська правда (<http://forum.pravda.com.ua>); ЛІГАБізнесІнформ (<http://forum.liga.net/>) та ін.

✓ Сайти інформаційних агентств, повністю або частково відкриті для користувачів: УНІАН (<http://www.unian.net/>); РБК-Україна (<http://www.rbc.ua/>) та ін.

✓ Безкоштовні електронні підручники онлайн. URL: <http://www.chitalca.html>.

✓ Бібліотека Гумер. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Index_Polit.php 7.

✓ Бібліотека ПНПУ імені К. Д. Ушинського URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>

✓ Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. URL: <https://dessa.gov.ua/>

✓ Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipriend.gov.ua/>

✓ Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/>.

✓ Науковий журнал «Politicus». URL : <http://politics.ellib.org.ua/>

✓ Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

✓ Національна парламентська бібліотека України : офіційний сайт. URL: <http://nplu.org>

✓ Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL : www.kmu.gov.ua

✓ Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : www.rada.gov.ua

✓ Офіційний сайт Президента України. URL : www.president.gov.ua

✓ Офіційний сайт Уряду України. URL : www.mon.gov.ua

✓ Представництво ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/oon-vukraini>